

OPINIONS OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND TEACHERS ON PEER BULLYING IN SCHOOLS

Ramazan PEKTAŞ*

Muhammed SEREN**

Mehmet Baki AKBABA***

*MEB İngilizce Öğretmeni, Müdür Yardımcısı, ramazanpektas35@gmail.com

**MEB Türkçe Öğretmeni, Müdür Yardımcısı, muhammedseren49@gmail.com

***MEB Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Müdür Yardımcısı, mehmetbakix@hotmail.com

Received Date: 10.04.2023 Revised Date: 02.06.2023 Accepted Date: 05.07.2023

Copyright © 2023 Ramazan PEKTAŞ, Muhammed SEREN, Mehmet Baki AKBABA. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

This research aims to examine the opinions of school administrators and teachers about the phenomenon of peer bullying. It uses qualitative methods, such as face-to-face interviews and questionnaires, to obtain data. The school administrators and teachers who participated in this study provided answers to questions about bullying prevention. This was done by analyzing responses according to themes found through content analysis and qualitative methods. The interviews revealed that most educators believed bullying was physical, verbal or psychological harassment that peers within a given age group inflicted on each other due to power imbalances. They also believed bullying in schools was caused by the students' temperaments, the environments they grew up in and their family situations. Other causes associated with school bullying included the students' psychological problems, school environments, exposure to social platforms such as TV commercials and the internet and their families' behaviors. Schools encouraged students, parents and teachers to attend seminars about preventing peer bullying. They monitored teachers' behavior in areas where bullying was likely to occur and encouraged victims and bullies to participate in social and cultural activities. School administrators and teachers used interventions such as talking to bullied students, informing their parents and referring bullying students to school committees for discipline.

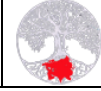
Keywords: Bullying, Peer Bullying, Peer Bullying Prevention

OKULLARDA AKRAN ZORBALIĞI OLGUSUNA İLİŞKİN OKUL YÖNETİCİLERİNİN VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

ÖZET

Bu araştırma, akran zorbalığı olgusuna ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesini amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum deseni ile gerçekleştirilen bu çalışma ile elde edilen veriler, 6 okul yöneticisi ve 4 öğretmen ile yüz yüze görüşme yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilmiştir. Çalışma aracılığıyla elde edilen bilgiler nitel yöntemlere göre tasnif edilmiş, temalar belirlenmiş ve içerik analizi yapılmıştır. Görüşmeler, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin çoğunluğunun akran zorbalığını "aynı yaş grubundaki çocukların güç dengesizliği ile birbirlerine karşı uyguladıkları fiziksel, sözlü veya psikolojik taciz" olarak tanımladıklarını göstermiştir. Katılımcılar okullarda akran zorbalığının nedenlerini öğrencinin mizacına, büyüdükleri ortama ve ailesine, psikolojik sorunlarına, okul ortamına, öğrencinin maruz kaldığı TV, medya vb. gibi sosyal platformlar ile ilişkilendirmişlerdir. Okullarında akran zorbalığını önlemek için öğrenci, veli ve öğretmenlere yönelik seminerler düzenlendiğini, okulda zorbalık davranışının oluşabileceği alanlarda öğretmenlerin gözetimlerine dikkat ettiklerini, olası kurbanları ve zorbalıları sosyal ve kültürel etkinliklere yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin zorbalığa müdahale ederken zorbalığa uğrayan öğrencilerle konuşmak, velileri bilgilendirmek, onları okulun rehberlik servisine yönlendirmek, zorbalık yapan öğrenciye disiplin kurullarına sevk etmek gibi yöntemler kullandıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, Akran Zorbalığı, Akran Zorbalığının Önlenmesi

1.GİRİŞ

1.1.Araştırma Problemi

Okullar, öğrencilerin sosyal değerleri ve yaşam tarzlarını öğrenmelerini teşvik ederek akademik hedeflere ulaşmalarına yardımcı olan kurumlardır. Ek olarak, okullar farklı sosyal alt kültürlerden insanları bir araya getiren bir kültür yaratmaya çalışır. Okullar çeşitli alt kültürlerden gelen bireyler için ortak bir kültür sağlayarak ve onların birbirleriyle iletişim kurmalarına yardımcı olur (Çelikkaya, 2011). Zorunlu organizasyonlardan olan okul ergenlerin en çok vakit geçirdikleri ortamlardan biridir (Karadağ ve Özdemir, 2015). Diğer sosyal alanlarla karşılaştırıldığında okullar öğrenciler için en güvenilir dinlenme yerleridir, ancak son yıllarda okullar öğretmen ve öğrencilerin güvenliğini tehdit eden ve dikkat edilmesi gereken bir yer haline gelmiştir ki bu durum medyada da çıkan olumsuz haberlerden de anlaşılmaktadır (Ayas ve Pişkin, 2015).

Okullarda akran zorbalığı öğrencilerin fiziksel ve ruhsal sağlığını tehdit eden ve eğitimin kalitesini olumsuz etkileyen ciddi bir sorundur. Akran zorbalığı mağdurlar fiziksel hasar yaşamakla birlikte baş ağrısı ve mide sancısı yaşayabilmektedirler. Akran zorbalığı öğrencilerin kendilerini değersiz, yetersiz ve güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır. Ayrıca, akranlarının sevgisini kabul etmelerini ve yeteneklerini rahatça ifade etmelerini de engellemektedir (Yaman vd., 2011:). Zorbalığın mağdurlarının öz saygıları, öz güvenlerini azalır ve depresyona girebilirler. Dikkat dağınıklığı ve öğrenme güçlüğü yaşayabilirler ve çoğunlukla okula gitmek istemezler. Utangaçlık ve toplumsal geri çekilme davranışları da gözlemlenir. Mağdurların intihara meyilli oldukları da tespit edilmiştir. Ayrıca, mağdurların yaşadıkları bu olumsuzluklar yetişkin hayatlarını da olumsuz etkilemektedir (Olweus, 1995; Rigby, 1995; Wilczenski vd., 1997; Humphrey ve Crisp, 2008; Kartal, 2009; Bowllan, 2011; Güven, 2015). Akran zorbalığı, mağdurlar kadar zorbalığa şahit olanlar üzerinde de olumsuz etkiler göstermektedir. Zorbalığa şahit olan diğer öğrenciler kendilerini zayıf ve güçsüz hissederler, mağdura yardım edemedikleri için de suçluluk duyarlar ve benzer olayların kendi başlarına da gelmesinden endişe ederler (Elliot, 1997). Zorbalık meydana geldiği ortamlarda korku ve güvensizlik oluşturmakta ve bu sağlıksız ortamlarda öğrenme ve başarı düzeyi düşmektedir (Banks, 1997).

Saldırganlığın bir biçimi olarak düşünebileceğimiz akran zorbalığı, tanımlaması zor olan karmaşık bir kavramdır. Ancak Olweus (1993) bunu, bir veya daha fazla kişinin fiziksel ve duygusal gücünde dengesizlik olan, daha güçlü, etkensiz kışkırtıcı tarafından gönüllü ve ısrarlı olarak olumsuz fiziksel, sözel ve psikolojik davranışlar olarak tanımlamaktadır. Ona göre zorbalık olabilmesi için üç şartın sağlanması gerekmektedir. Bunlar; zarar vermeyi amaçlayan eylem, bu eylemin sürekli olması ve zorbanın kurbanı karşı fiziksel veya psikolojik olarak daha avantajlı konumda olmasıdır.

Pişkin'e (2002) göre okul zorbalığı, bir veya daha fazla öğrencinin savunmasız durumdaki öğrencileri sürekli ve isteyerek, mağdurun kendini savunamayacak duruma getirmeden rahatsız ettiği bir saldırganlık biçimidir. Craig ve Pepler (2003) akran zorbalığını kurbandaki psikolojik sıkıntı olarak tanımlamaktadır. Kötü niyetle yapılan olumsuz ve ısrarcı bir davranış olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Rigby (2007) akran zorbalığını, zorbanın kendisini zekâ, psikolojik ve fiziksel güç ve düzen açısından kendini kurbandan üstün görerek, mağdurun çaresiz ve kötü hissetmesine neden olan olumsuz davranış olarak belirtmektedir.

Olweus'un 1993 tarihli zorbalık çalışması, ilk kez zorbalığa yol açan davranışları tanımlamıştır. Bu davranış dolaylı ve doğrudan türlere ayrılmıştır. Doğrudan davranışlar

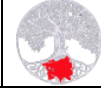
sözlü tacizi, lakap takmayı, alay etmeyi ve dedikodu yapmayı içerir. Fiziksel tacizin daha doğrudan biçimleri arasında tokat atmak, tekmelemek ve tehdit etmek yer alır. Dolaylı zorbalık davranışları ise kanıtlanması güç olan mağduru gruptan dışlama, grubu mağdura karşı kışkırtma veya görmezden gelme gibi davranışları içerir ve bu özellikleri nedeniyle ilişkisel istismar olarak adlandırılmaktadır. Mynard ve Joseph (2000) zorbalığı kategorize ederken dört bileşen dikkate almıştır. Bunlar; fiziksel, sözel, dolaylı ve kişisel zorbalıktır. Ayrıca mülke verilen zarar beşinci bir bileşen olarak değerlendirilmiştir. Elliott (2002) ise farklı zorbalık türlerini tanımlamıştır. Bunlar arasında sözlü taciz, fiziksel taciz, korkutma ve tehditler yer alır. Elliott ayrıca fiziksel ve sözlü tacizin yanı sıra psikolojik yollarla gözdağı vermekten de söz etmiştir. Tacizin en yaygın biçimleri sözlü, fiziksel ve psikolojik zorbalıktır.

Bir öğrencinin zorbalığa uğramasının birçok nedeni olabilir. Bu nedenler öğrencinin yaşı, cinsiyeti, genetik yapısı, okul ortamı, aile tutum ve davranışları veya arkadaş grubu ile ilişkili olabilmektedir. Zorbalık, okul ortamının kurulma şekline, akran baskısından ve aile sorunlarından da kaynaklanabilmektedir (Mynard ve Joseph 2000). Ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorbalığa uğrama olasılığı daha yüksektir. Ek olarak, sözlü zorbalık, fiziksel zorbalığa göre daha sık görülmektedir. Craig ve Pepler'in (2003) araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşılmış ve erkeklerin kızlardan daha çok fiziksel zorbalık yaptıkları, ancak kızların dolaylı zorbalık düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada zorbalığa uğrayan öğrencilerin özellikleri açısından anlamlı bir fark görülmemiştir. Başka bir araştırma, erkeklerin kızlardan daha sık zorbalığa uğradığı ve kızların erkeklerden daha sık fail olduğu bulunmuştur (Burnukara, 2009). Bir diğer çalışmada ise erkeklerin hem mağdur hem de fail olarak akran zorbalığına daha sık katıldıkları, ayrıca fiziksel zorbalığa daha yatkın oldukları, kızların ise sosyal zorbalığa daha yatkın oldukları tespit edilmiştir (Çevlik Akar, 2013).

1.1.Araştırmanın Önemi ve Amacı

Okullar çocukların bir araya geldikleri ve uzun süreler vakit geçirdikleri ortamlar oldukları için akran zorbalığının sıklıkla yaşandığı alanlar olmaktadır. Ayrıca, çocuklara yüksek nitelikler kazandırmak ve onları geleceğe hazırlamak gibi önemli görevleri bulunan ve resmi kurumlar olan okulların çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını garanti altına almak sorumlulukları da bulunmaktadır. Okullardaki akran zorbalığı açısından okulların rolleri zorbalığı önleme, zorbalığa müdahale etme ve durdurma ve zorbalı ve mağdurları iyileştirme başlıkları altında toplanabilir (Olweus, 1995). Okullar ayrıca öğrencilerin zorbalıkla başa çıkma yetilerini artırmakta da önemli bir role sahiptirler. Eğitim sayesinde öğrencilerin zorbalıkla baş etmeyi öğrenmeleri ve bu konuda kendilerini geliştirebilmeleri mümkündür (Batsche, 2000).

Milli Eğitim Bakanlığının akran zorbalığını önlemek için çok sayıda genelge ve talimat yayımladığı ve bu konuda okul yöneticilerini ve öğretmenleri yönlendirdiği bilinmektedir. Akran zorbalığının tespit edilmesi, akran zorbalığına uygun ve yerinde müdahale edilmesi, akran zorbalığının taraflarının rehabilitasyonu ve akran zorbalığının önlenmesi konularında okul yöneticilerine ve öğretmenlere önemli roller ve sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığı konusundaki bilgi ve bilinç düzeyleri önemlidir. Okullardaki akran zorbalığının önlenmesi ancak bu konuda yeterli bilgi ve bilinç düzeyine sahip okul yöneticileri ve öğretmenlerle mümkün olabilir. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin bilgi ve bilinç düzeyi tespit

edebilmek için onların bu konudaki görüşlerine baş vurulması gerekmektedir. Bu araştırmada akran zorbalığı olgusuna ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesini amaçlanmıştır.

1.3. Sınırlılıklar

Bu çalışma 2022-2003 eğitim-öğretim yılı içerisinde Bursa ili Yıldırım, Osmangazi ve Nilüfer ilçeleri olan ortaokullarında görev yapan müdürler ve öğretmenler ile sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Akran Zorbalığı: Kendini savunamayan bireyler üzerinde uzun süreli olumsuz fiziksel ve psikolojik etkileri olan tekrarlayıcı davranışlardır (Roland, 2000).

Zorba: Zorba, arkadaşları veya akranları arasında korku aşılama amaçlayan kasıtlı, eylemler yoluyla kişiyi zorbalığın kurbanı yapan bir çocuk veya bir grup çocuktur (Anderson, 2007).

Kurban: Zorbalık mağduru kişiler için kullanılan bir terimdir (Kartal ve Bilgin, 2009).

Seyirci: Zorbalık eylemine doğrudan dahil olmayan kişilere verilen addır. Bu kişiler, kendilerini ilgilendirmediğini iddia ederek zorbalık davranışlarını takip etmektedir (Olweus ve Limber, 2010).

2.YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli ve Veri Toplama Aracı

Bu araştırma, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığının önlenmesi ve müdahalesine ilişkin görüşlerine odaklanmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri ve durum modeli kullanılmıştır. Durum çalışması bir olayın ayrıntılarını açıklamak ve gözlemlemek, bir durumu değerlendirmek ve olası açıklamaları sağlamak için kullanılır (Büyüköztürk vd., 2013). Durum çalışmaları birçok farklı veri toplama yöntemini birleştirir. Ancak, görüşmeler durum çalışması metodolojisinin önemli bir parçasıdır (Yılmaz Kaleli, 2014). Bu araştırmanın verileri de yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmelerde içerisinde açık uçlu 5 sorunun yer aldığı görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formu, araştırmanın amacı dikkate alınarak ilgili literatür titiz bir biçimde incelendikten suretiyle uzman görüşü de alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Veriler, yarı yapılandırılmış sorular kullanılarak okul yöneticileri ve öğretmenlerle yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Görüşme öncesi okul yöneticilerinin onayı alınmış, okul yöneticileri ve öğretmenlerden randevu alınmıştır. Görüşmeler katılımcıların çalışma saatleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı katılımcılara açıkça belirtilmiştir. Görüşme sırasında olası veri kaybını önlemek amacıyla, görüşme başlamadan önce görüşmecilerden ses kayıt cihazını kullanmayı kabul etmeleri istenmiş, kurum ve kişi isimlerinin hiçbir şekilde açıklanmayacağı konusunda görüşme yapılan kişilere bilgi verilmiştir. Verilerin herhangi bir şekilde bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağı belirtilmiştir. Araştırmalarda, katılımcıların kendilerini özgürce ve düşüncelerini içtenlikle ifade edebilecekleri bir ortam sağlanmaya özen gösterilmiştir. Görüşmeler 30 dakika ile 35 dakika arasında gerçekleştirilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2022-2023 eğitim-öğretim dönemi Bursa ili Yıldırım, Osmangazi ve Nilüfer ilçelerindeki ortaokullardan seçilen 6 okul yöneticisi ve 4 öğretmen olmak üzere toplam 10 katılımcıdan oluşmaktadır. Bu çalışmada amaçlı örnekleme üç yönteminden birisi olan “ölçüt” örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Baltacı, 2018). Bir araştırmacı, ölçüt örneğini kullanmak için önceden bir ölçüt listesi oluşturabilir veya önceden oluşturulmuş bir listeden yararlanabilmektedir. Bir okul yöneticisinin veya öğretmenin çalışmaya dâhil edilebilmesi için kendi pozisyonunda en az 8 akademik yılı tamamlamış olması bu çalışmada bir ölçüttür. Bu çalışmanın katılımcıları kişisel verilerin gizliliği açısından K1, K2, K3, ... K10 şeklinde kodlanmıştır.

Çalışma grubunun demografik bilgileri aşağıda Tablo 1’de gösterilmiştir. Katılımcıların 5’i erkek ve 5’i de kadındır. Katılımcıların yaşları 29 ila 59 arasında ve mesleki tecrübeleri ise 8 yıl ila 30 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların 7’si lisans, 2’si yüksek lisans ve 1’i de doktora mezunudur. Katılımcıların tamamına yakını farklı branşlara sahiptirler.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

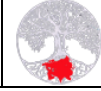
Kod	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem Yılı	Unvan	Eğitim Düzeyi
K1	Erkek	Din Kül. Ve Ah. B.	41	15	Öğretmen	Yüksek Lisans
K2	Kadın	Teknoloji ve Tas.	44	17	Müdür Yrd.	Lisans
K3	Erkek	İngilizce	34	11	Müdür Yrd.	Lisans
K4	Kadın	Matematik	35	13	Öğretmen	Lisans
K5	Kadın	Fen Bilimleri	29	8	Öğretmen	Lisans
K6	Kadın	Sosyal Bilgiler	52	27	Müdür Yrd.	Lisans
K7	Erkek	Sosyal Bilgiler	49	25	Müdür	Doktora
K8	Erkek	Beden Eğitimi	59	30	Öğretmen	Lisans
K9	Kadın	İngilizce	31	8	Müdür Yrd.	Yüksek Lisans
K10	Erkek	Türkçe	38	15	Müdür	Lisans

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri üzerinde içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, kavramlar ve veriler arasındaki ilişkileri belirlemek ve araştırmanın amacı için önemli olan kelime ve paragraflara dayalı kodlar oluşturmak ve kodları anlamlandırmak için kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın verileri ilgili soru başlıkları altında tek bir MS Word dosyasında birleştirilmiş ve veri bütünlüğü açısından kontrolleri yapıldıktan sonra kodlama işlemine geçilmiştir. Oluşturulan kodlar daha sonra temalar altında gruplandırılmıştır. Araştırma sorularına cevap oluşturacak şekilde kodlar ve temalar yorumlanmıştır. Bulgular dikkat çekici katılımcı yorumlarıyla desteklenmiştir.

2.4. Verilerin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları

Bu araştırmanın geçerliğini artırmak için ilgili literatür titiz bir biçimde incelenmiş ve çalışmalar literatür ışığında sürdürülmüştür. Bu araştırmanın yürütülmesi için gerekli aşamalarda uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu araştırmanın güvenilirliğini artırmak için

nitel araştırma gereksinimleri karşılanmaya çalışılmış ve araştırma aşamaları açık ve kapsamlı bir biçimde paylaşılmıştır. Veri kaybını önlemek için katılımcıların rızaları alınarak ses kaydı kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla görüşme sırasında alınan notlar ve not almayı düşündükleri ifadeler katılımcıların incelemesine sunulmuştur. Görüşmeler yoluyla elde edilen bilgiler derlenerek tablolar oluşturulduktan sonra katılımcılarla paylaşılmıştır. Dikkat çekici katılımcı görüşlerinin doğrudan paylaşılması da geçerlik ve güvenilirliği artırıcı bir etken olarak kullanılmıştır.

3.BULGULAR

3.1. Akran Zorbalığının Tanımına İlişkin Bulgular

Tablo 2. Akran Zorbalığının Tanımına İlişkin Bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbalığının Tanımı	Güçlü bir öğrencinin güçsüz bir öğrenciye baskı uygulamasıdır	3
	Bir kişiye yönelik kasıtlı olarak yapılan fiziksel, psikolojik ve sözel şiddettir	2
	Sınıfta veya okulda üstünlük kurma amacıyla yapılan olumsuz davranışlardır	1
	Bir grubun bir kişiye ya da başka bir gruba yapmış olduğu baskıdır	1
	Sınıfta veya okulda üstünlük kurma amacıyla yapılan baskıcı davranışlar	1
	Bir kişiye yönelik tekrarlı olarak yapılan şiddettir	1
	Okul içindeki grupların birbirleri arasındaki çatışmalardır	1

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığının tanımına ilişkin görüşleri Tablo 2’de gösterilmektedir. Katılımcıların tamamının akran zorbalığını tanımladıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların tanımlarını yaparken teknik terimler kullandıkları ve ayrıca akran zorbalığının tanımlarını yapmakla birlikte akran zorbalığının türlerini de tanımladıkları ve her bir türe ilişkin detaylı örneklendirme de yaptıkları görülmüştür. Katılımcıların bu tutumları onların akran zorbalığı konusunda ilgili ve bilgili olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Katılımcıların akran zorbalığı ile ilgili 8 farklı tanım yaptıkları görülmektedir. Bu tanımlar sıklıklarına göre sırasıyla; akran zorbalığı, güçlü öğrencilerin zayıf öğrencilere baskısı (3/10), akran zorbalığı bir kişinin diğerine kasıtlı fiziksel, psikolojik ve sözel şiddet uygulaması (2/10), sınıfta veya okulda üstünlük kurma amacıyla yapılan olumsuz davranışlardır (1/10), Bir grubun bir kişiye ya da başka bir gruba yapmış olduğu baskıdır (1/10), sınıfta veya okulda üstünlük kurma amacıyla yapılan baskıcı davranışlar (1/10), bir kişiye yönelik tekrarlı olarak yapılan şiddettir (1/10) ve akran zorbalığı okul içindeki gruplar arasındaki çatışmadır (1/10) alt başlığıdır. Yapılan tanımlamaların baskı, şiddet ve çatışma kavramları üzerinden yapıldığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların akran zorbalığı tanımlarıyla ilgili görüşlerinden örnekler şu şekildedir:

“Zorbalık, güç dengesizliği bulunan bireyler arasında oluşan saldırgan davranışlardır. Davranışlarda süreklilik olsun ya da olmasın kasıtlılık vardır.

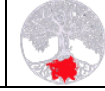
Sadece fiziksel olarak ortaya çıkmaz, bu yüzden de şiddetten farklılaşır. Psikolojik ve ypratıcı kısmı daha ağır basmaktadır.” (G1)

“Bir öğrencinin düzenli veya düzensiz bir grup veya kişinin fiziksel, psikolojik veya sosyal yönden saldırıya maruz kalması akran zorbalığına uğradığı anlamına gelir. Sürekli dalga geçilmesi, fiziksel şiddet, ortamdan dışlanma bu davranışları özetler.” (G2)

“Akran zorbalığında taraflar arasında eşit olmayan güç ilişkisinin olması, bu durumun süreklilik özelliği taşıması ve kasıtlı olarak yapılması sonucunda ortaya çıkan davranışlardır. Akran zorbalığı kişiyi küçük düşürücü lakaplar takılması, dış görünüşüyle alay edilmesi, tehdit ve şantajda bulunulması, fiziksel şiddet uygulanması, şiddet kullanarak istediğini yaptırma, gerçekdışı olumsuz dedikodular çıkarma, kişisel eşyalarına el koyma ve zarar verme gibi davranışları içerir.” (G3)

“Bir öğrencinin başka bir öğrenci ya da öğrenci grubu tarafından tekrarlı bir şekilde fiziksel, sözel, sosyal ya da siber olarak saldırgan, huzursuz edici, zarar verici davranışlara maruz kalmasıdır. Vurmak, tokat atmak, dövmek, tekmelemek, itmek-çekmek, tırnaklamak, saçını çekmek, çelme takmak, tükürmek, eşyalara zorla el koymak, para ya da eşya çalmak, zorla bir şeyler ısmarlatmak, defter ya da kitaplarını karalamak, eşyalarını izinsiz kullanmak fiziksel zorbalık örnekleridir. Küfür etmek, alay etmek, dalga geçmek, lakap takmak, bedensel özellikleriyle alay etmek (boyu, kilosu, saçı vb.), dış görünüşüyle (giysi, gözlük) alay etmek, konuşma tarzı, aksanı veya ağzı (şivesiyle)dalga geçmek, aşağılamak, küçük düşürmek, hakaret etmek, tehdit etmek sözel zorbalık örnekleridir. Dışlamak, görmezden gelmek, yok saymak, diğer öğrencilerin de onunla konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engellemek (kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışarak), dedikodu yapmak ve söylenti çıkarmak, haksız yere şikâyet etmek (öğretmene, müdüre), onurunu zedelemek sosyal zorbalık örnekleridir. Kişi hakkında internette söylenti ve dedikodu yaymak, cep telefonu aracılığıyla izin almadan kişinin özel ve mahrem fotoğraflarını çekmek ve yaymak, tehdit içeren, utandıran ve kırıcı mesajlar göndermek, kişisel bilgileri kullanarak başkalarına o kişiymiş gibi zarar verici çevrimiçi faaliyetlerde bulunmak, kişinin video veya fotoğrafları ile ona şantaj yapmak siber zorbalık örnekleridir.” (G6)

“Akran zorbalığı bana göre bireyin veya bir grubun kendisine fiziksel, sosyo-ekonomik veya statü olarak üstünlük kurabileceğini düşündüğü bireylere uyguladığı baskıdır. Akran zorbalığının birçok çeşidi vardır.” (G7)

3.2. Okullarda Yaşanan Akran Zorbalığı Davranışlarını Etkileyen ve Arttıran Nedenlere İlişkin Bulgular

Tablo 3. Okullarda Yaşanan Akran Zorbalığı Davranışlarını Etkileyen ve Arttıran Nedenlere İlişkin Bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Okullarda Yaşanan Akran Zorbalığı Davranışlarını Etkileyen ve Arttıran Nedenler	Ailesel Nedenler: Anne babaların ebeveynlik tutumları, ailenin ilgisizliği ve ihmalkârlığı	4
	Bireysel Nedenler: Öğrencinin mizacı, onay ve takdir, saygı eksiliği ve ahlaki yetersizlik.	3
	Okula Ait Nedenler: Öğrencinin akademik başarısı, okulun lideri olma arzusu, öğretmenin ilgisizliği, öğretmen-yönetici otoritesinin azaltılması	3
	Çevresel Nedenler: TV/İnternet-Sosyal Medya ve öğrencinin yaşadığı çevre	1

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin okullarda yaşanan akran zorbalığı davranışlarını etkileyen ve arttıran nedenlere ilişkin görüşleri Tablo 3'te gösterilmektedir. Katılımcıların okullarda akran zorbalığını etkileyen ve arttıran 4 neden tanımladıkları ve bunların sıklık sırasına göre ailevi nedenler (4/10), kişisel nedenler (3/10), okulla ilgili nedenler (3/10) ve çevresel nedenler (1/10) olduğu tespit edilmiştir. Ailesel nedenler altında anne babaların ebeveynlik tutumlarının, ailenin ilgisizliğinin ve ihmalkârlığının akran zorbalığını etkilediği veya artırdığı ifade edilmiştir. Bireysel nedenler altında öğrencinin karakterlerinin, onay ve takdir tutum ve davranışlarının, saygı eksikliğinin ve ahlaki yetersizliklerinin akran zorbalığını etkilediği veya artırdığı belirtilmiştir. Okula ait nedenler altında öğrencinin akademik başarısının, okulun lideri olma arzusunun, öğretmenin ilgisizliğinin, öğretmen-yönetici otoritesinin azaltılmasının akran zorbalığını etkilediği veya artırdığı dile getirilmiştir. Çevresel nedenler altında ise TV/İnternet-Sosyal Medya ve öğrencinin yaşadığı çevrenin akran zorbalığını etkilediği veya artırdığı ifade edilmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Ailede yaşanan problemlerin çocuklar tarafından diğer çocuklara yansıtılması, çevresel nedenler, ailenin ilgisizliği, çocuğun özgüven eksikliği nedeniyle hakimiyet kurma isteği, yalnızlık duygusu, kendini ifade edememesi akran zorbalığını etkileyen ve arttıran nedenlerdir.” (G4)

“Farklılıklara saygı konusunda öğrencilerin yeterince bilgi sahibi olmaması, akran zorbalığına uğrayan kişinin bu durumu saklaması veya nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda bir bilgiye sahip olmaması, öğretmenlerin iş yoğunluğu sebebi ile akran zorbalığı konusunda öğrencilerden gelen şikâyetleri küçük olay ya da tamamen görmezden gelerek ilgilenememesi, akran zorbalığında bulunanların okul yöneticisi ve öğretmenler tarafından ciddi bir yaptırım cezası almadıklarının farkında olması nedenler olarak sayılabilir.” (G5)

“Akran zorbalığı özellikle saygının eksik olduğu durumlarda çok görülüyor. Öğrencileri dışlayan hal ve hareketlerde, yine öğrencileri değersizleştiren tavırların ortaya çıktığı durumlarda da görülüyor. Ortamın işleyişindeki etik düzenlerde meydana gelen aksaklıklar veya açıklar akran zorbalığı yapan bireylere fırsatlar veriyor ve bu durumda sıklığı da artmış oluyor.” (G9)

“Maalesef ki bu davranışların bazı arkadaş gruplarında hoş görülmesi ve zorbalığı yapan kişinin popülaritesinin artması bu olayların çoğalmasına mahal vermektedir. Kişinin benliğini bu şekilde tatmin etmesi ve bu yaşattığı durumdan haz alması olayların çoğaltmaktadır. Zorbalığa uğrayan kişinin sesiz kalması da yapan kişinin daha da çok zevk almasına ve olayı devam etmesine sebep olmaktadır. Zorbalık yapan kişinin aile içi sıkıntılarının çözülmemesi bu olayların devamını ve yayılmasını sağlamaktadır.” (G10)

3.3. Akran Zorbalığını Önlemek İçin Yapılan Çalışmalara İlişkin Bulgular

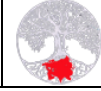
Tablo 4. Akran Zorbalığını Önlemek İçin Yapılan Çalışmalara İlişkin Bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbalığını Önlemek İçin Yapılan Çalışmalar	Eğitim: Veli, öğrenci, öğretmen eğitimi, değerler eğitimi ve okul toplantıları yapılmaktadır	7
	Denetim: Fiziksel düzenleme, akran zorbalığının görüldüğü alanların denetimi, zorbaların takibi ve izlenmesi yapılmaktadır	1
	Rehberlik: Kültürel faaliyetler yapılmaktadır	
	Herhangi bir çalışma yapılmamaktadır	1
		1

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığını önlemek için yapılan çalışmalara ilişkin görüşleri Tablo 4’te gösterilmektedir. Katılımcıların okullarda akran zorbalığı olaylarının önlenmesi için sırasıyla en fazla eğitim (7/10), denetim (1/10) ve rehberlik çalışmaları (1/10) yaptıkları anlaşılmıştır. Yalnızca bir katılımcı herhangi bir çalışma yapılmadığını söylemiştir (1/10). Eğitim faaliyetleri kapsamında veli, öğrenci, öğretmenlerin eğitilmesi, değerler eğitimi verilmesi ve okul toplantıları yapılması faaliyetlerinin yapıldığı tespit edilmiştir. Denetim faaliyetleri kapsamında fiziksel düzenlemelerin yapıldığı, akran zorbalığının görüldüğü alanların denetlendiği, zorbaların takip edildiği ve izlendiği saptanmıştır. Rehberlik faaliyetleri kapsamında ise kültürel faaliyetlerin yapıldığı belirlenmiştir. Katılımcı okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Okullarda zorbalığı önlemek için başta sınıf öğretmeni sınıfının tüm yönleriyle ilgilendiği için bu problemi ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Sonrasında okul rehberlik öğretmenleri devreye girip akran zorbalığını gerçekleştiren ve zorbalığa maruz kalan öğrencilerle görüşüyor. Akabinde okul sorumlu müdür yardımcısı ve okul müdürü gerekli görüşmeleri ve çalışmaları yapar.” (G2)

“İlgi alanları doğrultusunda sosyal etkinliklere, aktivitelere yapılmaktadır. Akran zorbalığına maruz kalan çocukların bunu kimseye anlatmamaları durumunda, bunun zorbalık davranışı sergileyen kişiyi korumak anlamına geleceğini kendilerine sınıf rehber öğretmenleri tarafında anlatılmaktadır. Zorbalığın nerede ve nasıl meydana geldiğini öğrenilmektedir. Olumlu stratejiler geliştirmesinde yardımcı olmaktadır. Durumu tartışmak yerine konuşmasına, duygularını paylaşmasına izin verilmektedir.” (G3)

“Bunun için velilere, öğretmenlere, öğrencilere, okul personellerine eğitimler ve konferanslar düzenlenerek gerekli bilgilendirilmeleri yapıyoruz. Zorbalık sorununun tek bir sorumlusu yoktur, bu sebeple önleyici bir stratejilerin hem bireysel düzeyde öğrencileri hem de bir bütün olarak okulu hedeflemesi gerekmektedir. Öğretmenler sınıflarının kitaplardaki, televizyon programlarındaki ya da filmlerdeki zorbalığı belirlemelerine yardımcı oluyor. Bu zorbalığın etkilerinin neler olabileceği ve nasıl çözüldüğünü veya çözülebileceğini tartışmak yarar sağlıyor. Ebeveynler çocuklarına açık açık zorbalığın ne olduğunu anlatıyor; zorbalığın, zorbalığa maruz kalmanın ya da durup başka çocukların zorbalığa maruz kalmasını seyretmenin hoş görülmemeyeceğini açıklıyor.” (G6)

“Sınıf panolarında değerler eğitimi çalışmaları yapılmakta, okul rehber öğretmeni belirli aralıklarla seminerler düzenlemekte, sınıf rehber öğretmenleri sınıf içerisinde herkese eşit roller vermektedir.” (G7)

3.4. Akran Zorbalığı Olayında Alınan Tedbirlere İlişkin Bulgular

Tablo 5. Akran Zorbalığı Olayında Alınan Tedbirlere İlişkin Bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbalığı Olayında Alınan Tedbirler	Velinin bilgilendirilmesi	5
	Okul rehberlik servisine yönlendirilmesi	4
	Zorbalığa katılan öğrenciler ile konuşma yapılması	1
	Öğrenci davranış değerlendirme kurulunda görüşme yapılması ve yaptırım uygulanması	1

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığı olayında alınan tedbirlere ilişkin görüşleri Tablo 5’te gösterilmektedir. Katılımcıların okulda akran zorbalığıyla karşılaştıklarında 4 tür tedbir aldıkları ve bunların sıklık sırasına göre veliyi bilgilendirme (5/10), okul rehberlik servisine yönlendirme (4/10), akran zorbalığına karışan öğrenciler hem mağdur hem de zorbalığa uğrayan öğrencilerle görüşme (1/10) ve öğrenci davranış değerlendirme kurulunda görüşme ve yaptırım uygulanması (1/10) olduğu anlaşılmıştır. Katılımcı okul yöneticilerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Öncelikle akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerle görüşüyoruz. Bilgileri farklı kanallardan teyit ettikten sonra zorbalığı gerçekleştiren kişinin ailesiyle okul rehber öğretmeniyle beraber görüşmeler yapıyoruz.” (G2)

“Okul psikolojik danışmanına yönlendirmeler yapıyoruz. Sınıf rehber öğretmeni ile düzenli olarak görüşülerek öğrenci gözlem altında tutulmaktadır.” (G4)

“İlk olarak zorbalığın sebebini tespit ederek işe koşulmaktadır. Bununla ilgili hem zorbalık yapan hem de zorbalığa uğrayan öğrencilerle görüşülmekte ve derhal velileri bilgilendirilmektedir. Ardından okul yöneticisine konu ile ilgili bilgi verilmekte ve yapılması gereken bir idari işlem varsa yapılmasını sağlamaktır. Benzer olaylar yaşanmasın diye öğrencilere konu ile ilgili rehberlik ve danışmanlık yapılmaktadır.” (G8)

“Akran zorbalığı durumunda (akran zorbalığı gören ve yapan için) öğrenciyle konuşmaya onu dinlemeye çalışıyorum bu durumdan aileyi haberdar

ediyorum. Eğer kabul ederse ailesiyle birlikte rehberlik servisine yönlendiriyorum. Akran zorbalığının yaşandığı sınıf ortamında ise dersimin bir saatini; öğrencilerin kendilerini ifade etme, hedeflerine odaklanabilme, ufuk açıcı kişilerin örnek hayatları, farklı açılardan düşünme ve hissedebilme gibi video, anlatım... gibi etkinlikler yapıyorum.” (G9)

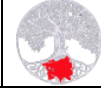
3.5. Öğrenciler Arasında Yaşanan Akran Zorbaları Davranışlarını Önlemek İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Bulgular

Tablo 6. Akran Zorbaları Davranışlarını Önlemek İçin Yapılması Gerekenlere İlişkin Bulgular

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Öğrenciler Arasında Yaşanan Akran Zorbaları Davranışlarını Önlemek İçin Yapılması Gerekenler	Okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velinin eğitilmesi	3
	Akran zorbalığını önlemeye yönelik psikolojik destek sağlanması	3
	Yeterli sayıda rehber öğretmen çalıştırılması	1
	Çocuğun ihmal edilmemesi	1
	TV-internet kullanımının kontrol edilmesi	1
	MEB tarafından farkındalık kampanyası yürütülmesi	1

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin öğrenciler arasında yaşanan akran zorbalığı davranışlarını önlemek için yapılması gerekenlere ilişkin görüşleri Tablo 6’da gösterilmektedir. Katılımcıların öğrenciler arasında yaşanan akran zorbalığı davranışlarını önlemek için yapılması gerekenlere ilişkin görüşlerine bakıldığında; katılımcıların 6 farklı öneride buldukları gözlemlenmiştir. Bu önerilerin tekrarlanma sıklıklarına göre sırasıyla; akran zorbalığına karşı farkındalık yaratmak için öğrenci, veli ve öğretmenlere eğitim verilmesi (3/10), akran zorbalığını önlemeye yönelik psikolojik destek sağlanması (3/10), okullardaki rehber öğretmen sayısının artırılması (1/10), çocukların ihmal edilmemesi (1/10), TV programları ve internet kullanımının düzenlenmesi (1/10) ve MEB tarafından farkındalık kampanyası başlatılması (1/10) olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların önerilerini kapsamlı ve detaylı bir biçimde dile getirdikleri gözlemlenmiştir. Bu gözlem katılımcıların akran zorbalığını önemsedikleri ve çözümüne odaklandıkları biçiminde yorumlanmıştır. Katılımcı okul yöneticilerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

“Çok yönlü bir durum olduğu için her yönden önlem alınmalı. Bu durum bir bütün olma meselesidir, bu bir biz olabilme meselesidir. Tek başımıza çözemeyiz. Bakıyoruz eğitim sistemimiz suçlu, öğretmen suçlu, veli suçlu, onun çocuğu suçlu, patron suçlu, ekonomi suçlu, bu ülke suçlu bizden başka her ama herkes suçlu, bir biz süperiz, bir bizim yoğurdumuz ekşi değil! Bütün bu durumların ana kaynağı nedenleri kendimiz dışında her şeyde aramak ve bir de ihmaldir. Ebeveyn çocuğunu ihmal etmemeli, öğretmen olarak görevimi ihmal etmemeliyim. Hiç kimse görevini ihmal etmemeli. Bu ihmaller büyüyüp sonuçları telafi edilemeyen olaylara dönüşebiliyor.” (G1)

“Akran zorbalığın üstesinden gelme konusunda en büyük görev velilere ve öğretmenlere düşmektedir. Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kaldıklarını velileriyle kolay kolay paylaşmazlar. Bu sebeple öğrenciyle daima iletişim halinde olmak, ona güven vermek ve onu gözlemlemek önemlidir. Ayrıca öğrencilere zorbalık konusunu basit ve açıklayıcı bir şekilde anlatmak, böyle bir durumla karşı karşıya kaldıklarında öğretmeniyle bu konuyu konuşmasını söylemek önlem almak açısından önemlidir. Çocuğunun akran zorbalığına maruz kaldığını fark eden bir velinin yapması gereken ilk şey çocuğun ruh sağlığının zarar görmesini önlemek için bir uzmana başvurmaktır. Akran zorbalığı uygulayan öğrenciyle baş edebilmek için sadece öğretmenin veya velinin çabası yeterli olmayacaktır. Muhakkak bir uzmandan psikolojik destek alınmalı ve bu süreç aile ile iş birliği halinde yürütülmelidir.” (G3)

“Milli eğitim bakanlığı akran zorbalığına yönelik okullarda farkındalık kampanyası başlatmalı, çeşitli yarışmalar düzenlenmeli, öğrencilere akademisyenlerce düzenli aralıklarla seminer verilmeli, okullarda belli aralıklarla bu konuyu içeren drama ve anketler düzenlenmeli, akran zorbalığına yönelik uygulanacak yaptırımlar yönetmeliklerce belirlenmeli ve her okulda uygulamada birlik sağlanmalıdır.” (G7)

“Bu ekran zorbalığı hemen çözülecek bir sorun değildir. Öncelikle öğrencilere bu davranışları neler olduğu iyice anlatılmalıdır. Veliler de aynı şekilde bilgilendirilmeli ve çocuklarının olası olumsuz davranışlarının hangi sonuçlarla karşılaşılacağı hakkında bilgilendirilmeli hatta yaptırımlar hakkında bilgilendirilmelidir. Çocukları sevdikleri şeylere yönlendirmek, aktiviteler edindirmek, arkadaş edinmelerini sağlamak, sorun çözme becerileri kazandırmak akran zorbalığı davranışlarını önlemek için etkili önlemler arasındadır.” (G8)

Psikolojik danışma ve rehberliğin öğrencilere arttırılması ve rahat ulaşabilecekleri fiziksel ve ruhsal konumda olmaları gerekiyor. Bu servise öğrenciler gittiklerinde gerekli desteği alabileceklerini bilmeleri gerekiyor. Okullarda öğretmen, yönetici ve personellerin eğitimlerinin düzenli ve sürekli olarak güncellenerek devam etmesi olaylara müdahalenin daha çabuk ve çözümlerin daha kısa olmasını sağlayacaktır.” (G10)

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar ve Tartışma

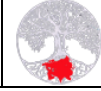
Bu çalışma, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığının tanımına, nedenlerine ve baş etme yöntemlerine ilişkin görüşlerine odaklanmıştır. Ayrıca bu araştırmada katılımcıların okullarında zorbalığı önlemeye yönelik önerileri ele alınmıştır. Araştırmanın bulguları okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığını kapsamlı ve detaylı biçimde tanımladıklarını ve onların akran zorbalığı konusunda ilgili ve bilgili olduğunu göstermiştir. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin akran zorbalığını baskı, şiddet ve çatışma kavramları üzerinden tanımladıklarını tespit edilmiştir. Bu araştırma zorbalığın fiziksel, sözel, siber ve cinsel zorbalıktan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin zorbalık tanımlamaları alanyazınla uyumludur. İlgili alanyazında okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin okullarında akran zorbalığı davranışlarını sıklıkla gözlemledikleri anlaşılmaktadır. Dikbıyık ve Yılmaz (2016) zorbalığın akran zorbalığı davranışlarını Tekirdağ ölçeğinde incelemiştir. Katılımcıların %44'ünün zorbalığa uğradığını bulmuşlardır. Benzer şekilde Atik, Özmen ve Kemer (2012)

katılımcılar arasında zorbalık ve boyun eğme davranışlarını incelemiştir. Katılımcıların %35,5'inin bir rolde (zorba veya kurban olarak), diğer %5'inin ise hem kurban hem de zorba olarak zorbalığa uğradığını bulmuşlardır. İlgili literatür incelendiğinde ergenler arasında siber zorbalığın arttığı görülmektedir ancak çevrimiçi ortamda gerçekleştiği için okul yöneticileri ve öğretmenlerin bu tür zorbalığı fark etmesi zordur. Aksaray (2011) okulların sosyal medyayı içeren siber zorbalık türlerini ele almak için yeterince hazırlıklı olmadığını da belirtmiştir. Kapıcı (2004) ve Siyez ve Kaya'nın (2011) bulgularına göre okullarda en az görülen zorbalık türü cinsel zorbalıktır. Bu tür zorbalığa daha az öğrencinin tanık olması, öğrenciler arasında cinsel zorbalığın daha az yaygın olduğu anlamına gelmeyebilir. Bu tür zorbalık, pornografik ses, video veya cinsel taciz içeren mesajların paylaşıldığı teknolojik cihazlar veya sanal ortamlar aracılığıyla siber zorbalık yoluyla da gerçekleşebilir (Shore, 2006). Bu nedenle, mağdur bunu ifade etmedikçe gözlemlemek zordur.

Katılımcıların ifadelerine göre öğrencilerde akran zorbalığı davranışına yol açan faktörler ailevi nedenler, kişisel nedenler, okulla ilgili nedenler ve çevresel nedenler olarak kategorize edilmiştir. Görüşülen okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin sıklıkla üzerinde durdukları faktörlerin ebeveyn tutumları, düşük ev eğitimi seviyeleri ve ailenin zayıf ekonomik durumu olduğu saptanmıştır. Kişisel nedenlerle ilgili olarak da okul yöneticisi ve öğretmenlerin ergenlik, kişisel özellikler, akademik başarısızlık, fiziksel özellikler ve önceki deneyimler etkenleri üzerinde durdukları görülmüştür. Araştırmanın bu bulguları alanyazınla paralellik göstermektedir. Gökler (2007) de ebeveyn etkileşimi, aile-çocuk ilişkisi, ailenin çocuklara karşı tutumları ve ailenin sosyal, kültürel ve ekonomik durumunun zorbalık davranışında önemli faktörler olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle evlerde ilgili, dürüst, eğitilmiş, araştıran ve en önemlisi çocuğa sevgi gösteren çocukların yetiştirilmesi önemli görülmektedir. Benzer şekilde Kale ve Demir (2017) de, ailedeki olumsuz faktörlerin zorbalık davranışını etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Aileleri parçalanmış öğrenciler de yaşadıkları bu travma nedeniyle akran zorbalığına başvurabilmektedir. Önceki araştırmalar hane halkının eğitim düzeyi ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiye de dikkat çekmişlerdir. Örneğin, Akbaba ve Eroğlu'nun (2013) ilkököl öğrencileri örnekleminde yaptıkları çalışmada ilkököl öğrencilerinin ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin düşmesinin siber zorbalık davranışlarını artıracak bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın bulguları okullarda akran zorbalığını önlemek için eğitim, denetim ve rehberlik faaliyetlerinin gerçekleştirildiğini göstermiştir. Bununla birlikte en sık yapılan faaliyetin eğitim olduğu bulunmuştur. Denetleme ve rehberlik faaliyetlerinin çok sınırlı düzeyde yapıldığı tespit edilmiştir. Okulların akran zorbalığını önlemek için somut ve etkin bir programlarının olmadığı anlaşılmaktadır. Bir katılımcının akran zorbalığı konusunda okullarında herhangi bir çalışma yapılmadığını ifade etmesi de bunu desteklemektedir. Ayrıca, okullarda akran zorbalığına karşı standart ve belirgin bir programın olmadığı da anlaşılmıştır. Her okulun, okul yöneticisinin veya öğretmenin uygulamasının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu sonuçlarla uyumlu olarak akran zorbalığıyla karşılaşıldığı zaman gerçekleştirilen eylemlerin de akran zorbalığını önleyecek nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığını tespit ettikleri zaman öncelikli olarak velileri bilgilendirdikleri ve rehberlik servisine yönlendirdikleri saptanmıştır. Her ne kadar okul yöneticilerinin akran zorbalığını önemsedikleri, bu konuda sorumluluk aldıkları ve çözümü için çaba sarf ettikleri anlaşılrsa dahi çözümlerin bütüncül, standart ve profesyonel olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin okullarda akran zorbalığını önlemek için farklı öneriler geliştirdikleri ve en fazla akran zorbalığı hakkında öğrenci, veli ve öğretmenlerin eğitilmesi önerisine ve akran zorbalığını önlemeye yönelik psikolojik destek sağlanması önerisine odaklandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Öneriler

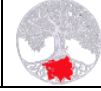
- Akran zorbalığı hakkında ortak bir anlayışa sahip olmak için okulun tüm birimlerinin akran zorbalığını daha iyi anlaması yöneticilere, öğretmenlere, velilere, diğer okul personeline ve öğrencilere fayda sağlayacaktır.
- Zorbalığın hem faili hem de mağduru açısından aile etkisinin büyük önem taşıdığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, eğitimcilerin olumlu ebeveyn tutumları geliştirmek, aile içi iletişimi geliştirmek, ebeveynlere iyi bir rol model olmak ve aile sorunlarını sağlıklı bir şekilde çözmek için eğitimler verilmesi önerilmektedir.
- Okullar, okul yöneticilerini, öğretmenleri, ebeveynleri ve diğer okul personelini içeren akran zorbalığını önlemek ve müdahale etmek için eğitim programları geliştirebilir.
- Okul rehberlik hizmetleri, sosyal beceriler, etkili iletişim, öfke kontrolü ve ifadesi ve akran ilişkileri konularında eğitim sağlayarak fail ve mağdur öğrencileri destekleyebilir.
- Okullar tüm öğrencileri birbirine yaklaştıran spor, sanat ve kültür etkinlikleri düzenleyebilir. Bu etkinliklerde fail ve mağdur öğrencilere öncelik verilebilir.
- Yetişkin gözetimi, okullarda akran zorbalığının nerede ve ne zaman yaygın olduğunu belirleyerek geliştirilebilir.
- Görsel ve yazılı medyada şiddet ve saldırganlığı teşvik eden yayınlar Milli Eğitim Bakanlığı ve RTÜK ile birlikte ortadan kaldırılabilir.
- Öğrenciler ve veliler okul kurallarının belirlenmesi sürecine katılabilir. Tüm veliler, öğrenciler ve okul personeli belirlenen kurallar hakkında bilgilendirilir ve tavizsiz uyulmasını sağlayabilir.
- Öğrenciler, öğretmenler ve okul arasında güçlü bir bağ oluşturmak için öğretmen, yönetici ve öğrencilerin dahil olduğu sosyal toplantılar düzenlenebilir.
- Doğayla iç içe okullar, spor sahaları, sanat atölyeleri, oyun alanları ve yeşil alanlar tasarlanırken öğrencilerin bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapasitede oluşturulabilir.

REFERENCES

- Anderson, G. (2007). The impact of bullying in school on the adolescent's sense of self. Unpublished Master Thesis, Faculty Human Sciences, University Of Pretoria: Güney Afrika.
- Ayas, T. & Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online Dergisi*, 10(2), 550-568.

- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Derg.*,7(1), 231-274.
- Banks, R. (1997). *Bullying: Peer abuse in schools*. Champaign, IL: ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education.
- Batsche, G.M. (2000). *Bullies and their victims: School based factors and intervention strategies*. Yayınlanmamış atölye çalışması notları. International School Psychology Colloquium, Durham, NH, ABD.
- Bowllan, N. (2011). Implementation and Evaluation of a Comprehensive, School-wide Bullying Prevention Program in an Urban/Suburban Middle School. *Journal of School Health*, 81(4), 167-173.
- Burnukara, P. (2009). İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.,E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (11.Basım). Ankara: Pegem.
- Craig, M. W. & Pepler, J. D. (2003). Identifying and targeting risk for involvement in bullying and victimization. *Can J Psychiatry*, 48, 577-582.
- Çelikkaya, H. (2011). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi* (3. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Çevlik Akar, P. (2013). Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumları ve müdahale stratejileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Malatya.
- Elliot, M. (2002). Bullies and Victims. Michele Elliot (Ed.). *Bullying a practical guide to coping for schools* (Third Edition). Great Britain: Pearson Education.
- Elliott, M. (1997). *101 Ways to deal with bullying. A guide for parents*. London: Hodder Stoughton.
- Güven, F. (2015). *Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin zorbalık yapımları ile zorbalığa maruz kalmalarının cinsiyet, anne-baba eğitimi, sosyoekonomik düzey ve empati eğitimi açısından incelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi, Mersin.
- Humphrey, G. & Crisp, B. R. (2008). Bullying Affects Us too: Parental responses to bullying in kindergarden. *Australian Journal of Early Childhood*, 33(1), 45-49.
- Karadağ, N. & Özdemir, S. (2015). Okul kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesine ilişkin yönetici görüşleri. *International Journal Of Science Culture And Sport*, 4, 259-273.
- Kartal, H. (2009). Öğretmen Adyalarını Uygulama Okullarındaki Zorbalıkla İlgili Değerlendirmeleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 141-172.
- Kartal, H. & Bilgin, A. (2009). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 539- 562.
- Mynard, H. ve Joseph, S. (2000). Development of the multidimensional peer-victimization Scale. *Aggressive Behavior*, 26, 169-178.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do?* Malden, MA: Blackwell Publishing.

- Olweus, D. (1995). *Bullying at school* . Oxford: Blackwell.
- Olweus, D. & Limber, S. P. (2010). Bullying in school: Evaluation and dissemination of the olweus bullying prevention program. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(1), 124-134.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (2), 531–562.
- Rigby, K. (1997). *Bullying in schools*. What to do about it. Melbourne: Acer
- Roland, E. (2000). Bullying in school: Three national innovations in Norwegian schools in 15 years. *Aggressive Behavior*, 26 (1), 135–143.
- Wilczenski, F. L., Steegmann, R., Braun, M., Feeley, F., Griffin, J., Horowitz, T. & Olson, S. (1997). Children as victims and victimizers. *School Psychology International*, 18, 81-89.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). *Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.